

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Slagers, die hun eigen vlees keuren

Medische tijdschriften spelen bij de ontwikkeling van de geneeskunde een voorname rol. Toonaangevende tijdschriften hebben tegenwoordig een enorm aanbod aan kopij en zullen door selectie trachten de kwaliteit van de geaccepteerde bijdragen zo hoog mogelijk te laten zijn. Omdat het in de tegenwoordige geneeskunde voor niemand meer goed mogelijk is om het gehele vakgebied te overzien, zijn de redacties tegenwoordig genoodzaakt zich te laten bijstaan door adviseurs. Dit systeem is voor het functioneren van het wetenschappelijk Forum van dermate groot belang, dat aan dit fenomeen zelf, dat ook wel 'peer review' wordt genoemd, de laatste tijd toenemende aandacht wordt besteed. Knelpunten bij het systeem zijn o.a. weerstand tegen het publiceren van negatieve uitkomsten, van vergelijkend onderzoek zonder randomisatie of van opvattingen die heilige huisjes neerhalen.

In Chicago werd in mei 1989 het eerste Internationale Congres over Peer Review gehouden. Over dit congres verscheen in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* een verslag van de hand van de wetenschapsjournalist E.J. Boer. Daarin beschreef hij ook het beoordelingssysteem van dit NTvG: elk nieuw aangeboden artikel wordt door ten minste drie leden van de hoofdredactie gelezen. Daarbij wordt vooral gelet op inhoud, begrijpelijkheid en vorm. Daarop kan in de redactievergadering de primaire beslissing vallen tot publicatie of tot afwijzing. In beide gevallen betreft dit slechts ongeveer 5 procent van de aangeboden stukken. De rest wordt daarna eerst aan één of meer adviseurs voorgelegd. Deze adviseurs worden gerecrueteerd uit de kring van nog actieve oud-redacteuren en worden verder aangevuld met nog ongeveer 125 deskundigen in den lande. Op deze wijze is de kwaliteitsbewaking van de in feite gepubliceerde artikelen gewaarborgd.

Alternatieve publicaties

Artikelen, die niet kunnen voldoen aan de gestelde eisen, zullen dus de kring der lezers maar moeilijk kunnen bereiken. Voor het gevoel van eigenwaarde (la joie de se voir imprimé), maar ook om indruk te kunnen maken op leken, heeft vanouds het tweede garnituur getracht voor dit probleem een oplossing te vinden. Omdat met name de alternatieve sector natuurlijk met dit probleem worstelt, heeft men daar gekozen voor het oprichten van eigen 'wetenschappelijke' tijdschriften, daarbij veelal gesteund door producenten van alternatieve producten, die dan aan publicaties in dit soort blaadjes weer status kunnen ontlennen tegenover minder ingewijden.

Zo kennen we in ons land periodieken met welluidende namen als *Integraal* (bestaat dat eigenlijk nog?), *Arts en Alternatief* (met door Timmerman beschreven gangstermethoden, zie Actieblad van febr. 1992.), *Care* en het *Nederlands Tijdschrift voor Integrale Geneeskunde* (NITG). In de jongste aflevering van dit laatste periodiek konden wij lezen, dat continuering ervan in het jaar 1992, de achtste jaargang, onzeker was omdat uitgever De Tijdstroom geen mogelijkheden zag de financiële positie en de

uitstraling van het blad te verbeteren. En dat terwijl deze uitgeverij al de tweede was, die had getracht de exploitatie sluitend te krijgen. Ondanks een overvloed aan advertenties (vrijwel zonder uitzondering voor kwakzalversprodukten van het zuiverste water) bleef kennelijk het aantal abonnees zo gering, dat het niet uitkon. De kwaliteit van het gebodene wordt bewaakt door een geheel eigen soort 'peers', hetgeen dan ook wel blijkt uit het niveau van de geaccepteerde bijdragen.

Wie is wie?

Hoofdredacteur van het blad is **Dr. C.W. Kramers**, arts en werkzaam bij de vakgroep Algemene Gezondheidszorg en Epidemiologie van de Utrechtse universiteit. Dat klinkt nog wel geruststellend, maar dat de man andere kwaliteiten heeft moge blijken uit zijn verbonden zijn aan de 'Research unit for Complementary Medicine' van de Utrechtse universiteit. Daarnaast is hij lid van de Commissie Wetenschappelijk Onderzoek van de Vereniging van Homeopathische Artsen in Nederland. Redactiesecretaris van het blad is de onvermijdelijke factotum der alternatieve geneeskunde in ons land, de Vogel-prijs laureaat **Dr. C.W. Aakster**, een man die de medische sociologie in Nederland een slechte naam heeft bezorgd.

Andere redacteuren zijn **Dr. W.A.M. Linnemans**, bioloog en ex-directeur van het al snel geflopte alternatieve therapeuticum de Nieuwe Vaart te Hilversum. Dan is redacteur de celbioloog **Dr. F.A.C. Wiegant**, verbonden aan het voormalige Transferpunt Alternatieve Geneeswijzen uit Utrecht, een jarenlang door WVC gesubsidieerde mislukking, waar men in "universitaire setting" trachtte wetenschappelijk onderzoek te doen en te stimuleren. Na een interne evaluatie van WVC in 1989 werd besloten de subsidie te staken.

Aan het Transferpunt (hoe bedenkt een mens zo'n naam?) werd leiding gegeven door een andere redacteur van het NITG, de onvolprezen **Dr. R. van Wijk**, ook al geen arts maar celbioloog. Tenslotte, als klap op de vuurpijl, figureert in dit gemankeerde gezelschap ook de Utrechtse psycholoog en columnist **Piet Vroon** als redacteur! Deze homo universalis (maar dan in de betekenis

(vervolg op pag. 2)

Even noteren

Op zaterdag 3 oktober a.s. houdt de Vereniging tegen de Kwakzalverij in Utrecht haar jaarvergadering. Tijdstip en naam van de spreker kan men lezen in het septembernummer van ons Actieblad.

Inhoud

C.N.M. Renckens:

Slagers, die hun eigen vlees keuren	1
Onbevoegde homeopaat hard aangepakt	2
Tijstermans teistert Oost-Groningen	3
Peter Bügel: Het oude liedje	3
Toch lessen homeopathie bij V.U.?	4
"Sperma D30"	6

Colofon

Vereniging tegen de Kwakzalverij

Opggericht 1 januari 1881

Correspondentie-adres: Bergse Dorpsstraat 101
3054 GC Rotterdam; tel. 010-4187149

Bestuur:

Voorzitter: C.N.M. Renckens, Hoorn

Secretaris: I.A. van de Graaff, Rotterdam

Penningmeester: dr. H.A.M. Voorbij, Zwolle

Leden: drs. P.C. Bügel, Groningen; mr. Th. Douma, Haarlem; C.P. van der Smagt, de Bilt; prof.dr.H. Timmerman, Voorschoten; D. Uitterdijk, Medemblik; W.M. Veenema, Joure

Adviserende leden: S. Lelie, Middelburg; prof.dr. F.A. Nelmans, Duivendrecht

Redacteur: J.Th. Balk, Keeverberg 54, 1082 BE Amsterdam.
Het Actieblad tegen de Kwakzalverij verschijnt 5x per jaar.

Postgiro van de Vereniging: 32237 ten name van Penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Zwolle.

De contributie bedraagt thans minimaal f 40; voor studenten en leerlingverpleegkundigen f 10; begunstiger wordt men door een schenking aan de vereniging van minimaal f 100.

(Vervolg van pag. 1.)

van Reve's uitspraak "Ik heb nergens verstand van, maar overall een mening over"), die sommige kwakzalversmethoden (o.a. de vitaminereligie, de orthomanele geneeskunde en de Vasolastine-kwakzalverij) bejubelt en andere (de homeopathie, de antroposofische geneeswijze e.d.) soms krachtig afkraakt, voelt zich kennelijk in dit pseudo-wetenschappelijke gezelschap prima op zijn gemak. Dat mag ieder te denken geven, die de neiging mocht hebben deze Vroon al te serieus te nemen, als hij zich over medische zaken uitspreekt.

Bont gezelschap

Welnu, het is dit bonte gezelschap, waar nauwelijks een arts in voor komt, dat toeziet op de kwaliteit van het NITG. De gevolgen laten zich raden.

Eén voorbeeld kan meer duidelijk maken, dan het langste betoog. Wij citeren uit het nummer van december 1991 de samenvatting van een artikel *Hylisch pluralisme en niet-reguliere bio-medische research*. Het is van de hand van drs. Erik W. Kasteleijn, geoloog/parapsycholoog en mede-oprichter van de Stichting Ochema. Hij is als wetenschappelijk medewerker werkzaam op het door WVC betaalde Informatie- en Documentatiecentrum voor Alternatieve Geneeswijzen te Amersfoort. De samenvatting van zijn artikel luidt als volgt:

"In dit artikel wordt aandacht besteed aan het onderwerp van het hylisch pluralisme, de opvatting van het bestaan van verschillende soorten stoffelijkheid. Iedereen heeft in dit verband wel eens gehoord van het "astrale of fijnstoffelijke" lichaam van de mens. Een overzicht wordt gegeven van de Indische visie op dit onderwerp, waarna het moderne chakra- en acupunctuuronderzoek van H. Motoyama aan de orde komt. Tenslotte zal worden gekeken naar mogelijke verbanden tussen moderne niet-reguliere bio-medische research en het concept van het hylisch pluralisme.

Het is dan ook met gepaste vreugde, dat wij onze lezers thans kunnen mededelen, dat het NITG ook in 1992 zal blijven verschijnen! Uitgever Telemedia te Stoutenberg zal de exploitatie ter hand nemen. De slaggers blijven hun eigen vlees keuren, want de kernredactie blijft ongewijzigd. Wel gaan naam en frequentie veranderen. Het woord 'Nederlands' zal uit de naam veranderen

omdat men zich ook op België-land gaat richten. De verschijningsfrequentie gaat terug van tienmaal per jaar naar zesmaal. Tenslotte, het kan haast niet op, de presentatie zal nog aantrekkelijker worden. En dat terwijl het aan komische stukken toch al nooit ontbrak!

C.N.M. Renckens

Onbevoegde homeopaat hard aangepakt

BIJ UITSPRAAK IN HECHTENIS

De onbevoegde Haagse homeopaat J. de K(ok) is bij uitspraak van het tegen hem gewezen vonnis door de rechtbank in zijn woonplaats in hechtenis genomen. "Een gewichtige reden van maatschappelijke veiligheid", zo oordeelde de rechtbank. De K., een "dwingende persoonlijkheid" die zijn omgeving sterk beïnvloedt had namelijk verklaard de geneeskunst volgens zijn eigen principes te willen blijven beoefenen.

De rechtbank veroordeelde de man tot twee jaar gevangenisstraf wegens het medeplegen van zware mishandeling. De officier van justitie had twee en een half jaar geeist. Het ging om de behandeling van een vrouw uit Dreumel in het Land van Maas en Waal, die een vast geloof in alternatieve behandelingen aan de dag legde. Zij wendde zich in april 1990 tot De K. met ernstige klachten over hoofd- en oorpijn. Homeopatische middelen brachten geen enkele uitkomst.

De echtgenoot van de vrouw riep de hulp in van een reguliere arts, die o.a. een dubbele longontsteking vaststelde en antibiotica wilde toedienen. De vrouw had echter alle vertrouwen in de krachten van de homeopathie en weigerde dit. Zij wilde de behandeling voortgezet zien door De K. en de medebehandelaar, de homeopathische arts J. uit Utrecht. De laatste zou sterk onder invloed van de onbevoegde De K. hebben gestaan.

Tenslotte belandde de vrouw in zeer ernstige toestand in een ziekenhuis, aanvankelijk op intensive care. Haar gehoor is als gevolg van oorontstekingen blijvend aangetast. Zij heeft van de ziekte een litteken op een long overgehouden.

De Haagse rechtbank stelde in haar vonnis vast dat De K. is doorgegaan "met een behandeling in medicatie op homeopathische grondslag tot ver voorbij het punt waarop dat verantwoord en aanvaardbaar was".

En de Utrechtse arts? Hem is onlangs door het Gerechtshof te Amsterdam een schorsing van een maand opgelegd. Het medisch tuchtcollege had hem gestraft met een schorsing van drie maanden. Hiertegen was J. in beroep gegaan. Tegenover het Gerechtshof verdedigde de arts zich door te zeggen dat hij de vrouw uit Dreumel niet aanspreekbaar achtte. De vrouw zelf zegt zich niets meer van de gang van zaken te kunnen herinneren. Wel sloot zij zich aan bij de klacht die haar man indiende tegen de homeopathische arts en tegen de Hagenaar De K.

De rechtbank in Den Haag sprak De K. vrij van een ander geval van mishandeling. Dit betrof zijn optreden bij een baby die eind 1987 leed aan een keelaandoening. Het kind raakte ondervoed en werd in ademnood verkerend tenslotte in een ziekenhuis opgenomen. Het kind heeft volgens de rechtbank geen letsel opgelopen waarvan de schuld bij De K. ligt.

Deze De K(ok) is indertijd in alle ernst door de Commissie-Muntendam ondervraagd over de "Iatrosophie". De heer Van 't Riet verbaasde zich er destijds over, dat deze De Kok na een eigen praktijkervaring van slechts drie tot vier jaar een maar liefst zeven-jarige opleiding in de iatrosophie leidde!

Tijstermans teistert Oost-Groningen

Inwoners van Appingedam en omgeving troffen enige tijd geleden in hun brievenbus een ongevraagd schrijven aan van ene Frans Tijstermans, arts voor natuurgeneeswijze te Appingedam (tel. 05960-27806), waarin hij de veronderstelling uitspreekt, dat uit het feit "dat u mij al enige tijd niet heeft geraadpleegd de conclusie getrokken zou kunnen worden dat u in een beste gezondheid verkeert. (.....) Heeft u echter nog klachten, dan vraag ik uw aandacht voor onderstaande gezondheidstest met toegepaste kinesiologie. Met deze spiertest is het, zonder enige belasting voor u zelf, mogelijk om veel preciezer na te gaan waar uw klachten vandaan komen. Is het een stofwisselingsstoornis, een amalgaambelasting vanuit uw gebit of worden uw klachten primair psychisch bepaald? Speelt er elektromagnetische belasting (bijv. "aardstralen") of is dat litteken een stoorveld?"

Voor de behandeling heeft Frans een uitgelezen arsenaal tot zijn beschikking: voedingsadvies, darmschoonmaak, neuroltherapie, homeopathie of andere medicijnen. Soms kan de chiropractor uitkomst bieden.

Niet het feit, dat een vermoedelijk psychisch gestoord arts op een dergelijke doorzichtige wijze nog tracht aan de kost te komen, verbaast ons. Eerder is het ongestoord optreden van dergelijke figuren een bewijs hoezeer de tolerantie voor dit soort kwakzalvers is gegroeid. Het is nog altijd een goede gedragsregel onder artsen, dat men geen reclame mag maken. Alternatieve artsen overtreden deze regel met de regelmaat van de klok. Daarin is deze Tijstermans geen uitzondering.

Even ernstig achten wij het feit, dat er tegen de activiteiten van de Tijstermans zo sporadisch tuchtrechtelijk of in KNMG-verband gedragsrechtelijk wordt opgetreden. Deze rechtsprekende organen treden echter niet ongevraagd op tegen uitwassen van medische kwakzalverij, maar zij zijn afhankelijk van ingediende klachten. Het is tekenend voor de onbedreigde positie van de reguliere geneeskunde, dat artsen zich kennelijk weinig opwinden over dit type zwakke broeders in hun gelederen. Toch onderschat men daarmee o.i. de absolute noodzaak voor de medische beroepsgroep om binnen zijn professie een strenge interne discipline te handhaven. Wij hebben het al zo vaak betoogd: de artsenbul is geen vrijbrief, maar schept juist verplichtingen. De vakbroeders dienen er op toe te zien, dat de regels van de kunst gerespecteerd worden.

Het oude liedje

Ziek worden is je eigen schuld. Volgens mevrouw Goeree een straf van God wegens zondig gedrag, in meer hedendaagse opinies een straf voor ongezond leven. Maar niet alleen dat: de twee belangrijkste killers, hart- en vaatziekten en kanker kunnen ook nog een gevolg zijn van een verkeerde persoonlijkheid. Vooral lieden die veel "negatieve" emoties kennen, en die zo vriendelijk zijn daar anderen niet mee te belasten lopen risico. Met Eysenck, die van mening is dat een en ander vooral genetisch bepaald wordt zijn we weer terug bij de erfzonde die van de vaders naar de kinderen gaat tot in het derde en vierde geslacht. Deze theorieën gelden merkwaardigerwijze alleen voor ziekten waarvoor geen remedie bestaat. De pokken, de pest en de tering zijn geen straf meer. Toen de tering een nog onbegrepen ziekte was werd hij ook geweten aan de persoonlijkheid van de lijder, die als te romantisch en hartstochtelijk te boek stond. Reden waarom dichters een groot risico liepen aan de ziekte te bezwijken. Omdat tuberculose nogal eens voorkwam bij lieden in slechte behuizing werd voor de remedie licht en lucht aangewend, lees "der Zauberberg" van Thomas Mann. Deze denkfout doet heden ten dage nog steeds opgeld. De Moermantherapie

gaat ervan uit dat mensen kanker krijgen omdat ze heel ander voedsel eten dan duiven. Ter genezing wordt dan een diët aanbevolen wat daarmee meer gelijkenis vertoont.

Omdat kankerpatiënten vaak niet vrolijk zijn hebben ze niet zelden een zwartgalliger kijk op het leven dat achter hen ligt dan gezonden. Sommige

onderzoekers hebben uit dit laatste gegeven de conclusie getrokken dat sombere mensen met een ongelukkig leven een groter kankerrisico lopen en dat het voorschrijven van vrolijkheid rationeel is. Interessant is de lezing die Karin Spaink op 5 februari hield in de Balie te Amsterdam over de "orenmafia". Hierin trekt zij ten strijde tegen de helaas momenteel succesvolle auteurs die verkondigen dat diverse ongeneeslijke ziektes het gevolg zijn van een verkeerde persoonlijkheid.

Zo zou suikerziekte ontstaan door onverwerkte wrokgevoelens, multiple sclerose door "geestelijke hardheid", door zelfhaat en schuldgevoel verkankeren sommigen, terwijl weer anderen zich door vijandigheid een hartinfarct op de hals halen: Het is veelzeggend dat deze theorieën alleen van toepassing verklaard worden op ziekten die ongeneeslijk zijn en een grillig verloop hebben zoals kanker, reuma, astma of multiple sclerose. Het oude liedje dat hier weer gespeeld wordt heeft als tekst dat men zich bij zo'n ongeneeslijke kwaal vooral ook nog schuldig moet voelen, maar dat er hoop is door bekering. Bidden, om vergiffenis van zonden smeken en zichzelf tuchtigen werden vroeger werkzaam geacht tegen de pest. Vervolgens diende men een geheel ander leven te gaan leiden waarin men zijn zonden opgaf. De tegenwoordige vorm hiervan is een soort psychotherapie waarbij de beklagenswaardige groep tot het inzicht dient te geraken verkeerd geleefd te hebben, de strijd moet aanbinden tegen de negatieve krachten en het voornemen moet opvatten verder te leven in een staat waarin het tussen de oren schoon en positief is. Hierna zal als beloning genezing volgen.

De illusie van een almachtige God is ingeruild voor de illusie van een almachtige geest. Zoals één van de aanwezigen in de Balie het verwoordde: "dat je juist je eigen verantwoordelijkheid weer oppakt, het werkt emancipatoir".

Peter Bügel

(Deze column van Peter Bügel verscheen eerder in Het Parool, namelijk op 29 februari.)

Lessen homeopathie toch bij Vrije Universiteit?

Zoals het er bij het ter perse gaan van dit nummer van ons Actieblad uitziet zal bij de Vrije Universiteit te Amsterdam toch een nieuwe privaat-docent homeopathie worden benoemd in de persoon van de Rotterdamse huisarts H.G. Bodde. Op 21 mei heeft hij een openbare les gegeven bij de hoofdstedelijke onderwijsinstelling. In vorige nummers van het Actieblad tegen de Kwakzalverij hebben wij in den brede melding gemaakt van de inspanningen van het bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij om dit privaatdocentschap te doen beëindigen met het vertrek van de heer Maas, die een aantal jaren geleden de eerste privaat-docent homeopathie, de heer Van 't Riet had opgevolgd.

H.G. Bodde is oud-voorzitter van de vereniging van homeopathische artsen. Hij heeft zich ook bezig gehouden met acupunctuur en heeft verschillende publicaties op zijn naam staan. In Rotterdam staat de heer Bodde bekend als "de huisarts met een paragnost op zolder". Dit naar aanleiding van het feit dat de paranormale "energie-therapeute" mevrouw Van Pelt gebruik maakt van een praktijkruimte in het pand van Bodde. Dat gaf korte tijd geleden aanleiding tot een discussie in de ingezonden brievenrubriek van het te Rotterdam verschijnende Algemeen Dagblad. Huisarts Bodde schreef toen: "Ik beschouw mezelf als regulier huisarts met oog voor de waardevolle mogelijkheden van bepaalde niet-erkende geneeswijzen, vooral de homeopathie maar ook met genoeg kritische zin om de grenzen er van te erkennen". Onder het kopje "Stortvloed van charlatanerie" hebben wij in het Actieblad van april jongstleden melding gemaakt van deze discussie.

Klazien uit Zalk in tv-programma voor Israël

Het door de NCRV beroemd gemaakte kruidenvrouwtje Klazien uit Zalk verzorgt vanaf april 1992 een tiendelige serie op de Israëlitische televisie over de genezende werking van kruiden voor mens en dier. Bovendien zal zij, zo vernamen wij uit het Nieuw Israëlitisch weekblad, in de zomer van 1992 samen met media-rabbijn Raph Evers een reeks tv-uitzendingen verzorgen van het Nederlands Israëlitisch Kerkgenootschap over hetzelfde onderwerp in Joods perspectief. De montere kwakzalverster uit Zalk werd door Ralph Inbar geïntroduceerd bij zijn collega Dan Soffer, een bekend Israëlitisch tv-producer.

Ralph Inbar: 'In Israël heeft mijn lied Shalom from Holland tijdens de oorlog in de Golf een vreselijk groot succes gehad. Echt, de mensen in Israël waren wild enthousiast. Tienduizenden en tienduizenden platen zijn ervan verkocht, en ik dacht: waarom niet weer een gebaar om de banden tussen het Nederlandse en het Israëlitische volk te benadrukken. Ik wilde iets doen met betrekking tot de rijkdom en de vruchtbaarheid van de Israëlitische grond. In Israël is de belangstelling voor kruiden en natuurlijke middeltjes altijd al aanwezig geweest, denk maar aan de heilzame werking van de modder in de Dode Zee'.

Klazien kent Ralph Inbar al heel lang, zo blijkt uit het verhaal. 'Ik heb hem eens -ja, u zult wel lachen- geadviseerd zijn snor te laten staan, toen hij echt nog een klein joch was. Hij heeft nl. een bovenlip die vreselijk snel geïrriteerd raakt. Papjes van aardappels en gedroogde denneappels wilden maar niet helpen.

Ook met huis-tuin-en-keukenmiddeltjes lukt niet alles. Vandaar die snor en die pijp, dan staat er minder spanning op de lip'. Aldus de 72-jarige personality.

"Knoep" zegt de rug!

In april j.l. verscheen in een oplage van 986.000 exemplaren de eerste editie van het VGZ magazine. De zorgverzekeraar VGZ (hoofdkantoor in Nijmegen), voortgekomen uit een fusie van een aantal particuliere verzekeraars en ziekenfondsen, gaat daarmee de publiciteit in, in de hoop zijn aandeel in deze markt verder te vergroten. Er zijn bij deze verzekeraar thans al 1,4 miljoen mensen verzekerd tegen ziektekosten. De verzekeraar heeft een fijne neus voor wat de mensen trekt, want hoofddirecteur Wakelkamp schreef in zijn Ten geleide, dat er in dit magazine naast ontspanning en medische adviezen ook voorlichting over alternatieve geneeswijzen zou worden gegeven.

Zo konden wij dus op pag. 16 van de eerste aflevering van dit blad een volstrekt kritiekloos verhaal lezen over de in ons land in opmars zijnde chiropractie, kwakzalverij made in the USA. Onder het hoofdje 'Groeiende erkenning voor de chiropractor' werden uit de mond van de chiropractor Trooster (what is in a name?) enkele wondergenezingen opgetekend. De heer Trooster heeft in Amerika gestudeerd, inclusief stages en vooropleiding wel zes jaar, en noemt zich Doctor of Chiropractic. Hij kletst honderduit over de 'subluxatie' van de wervelkolom, waardoor de zenuwfunctie wordt verstoord etc. Bij de behandeling hoort de patiënt soms een geluid in het 'gecorrigeerde' gewricht en ook dat fenomeen wordt door Trooster op heldere wijze verklaard. 'Waar twee gewrichten bij elkaar komen, bevindt zich vloeistof. Als je op die plek druk uitoefent, wordt de vloeistof weggedrukt en tijdelijk omgezet in een gasachtige substantie. Dit creëert een vacuüm, waardoor een krakend geluid ontstaat. Dat is de "Knoep" van de patiënt'.

En zo mag de corpulente Trooster in het VGZ magazine nog meer koeterwaals uitkramen, zonder dat deze kwakzalver ook maar een strobreed in de weg wordt gelegd. Staatssecretaris Simons is voorstander van meer marktwerking in de gezondheidszorg en ziet daarin een voorname rol weggelegd voor de ziektekostenverzekeraars. Zoals wij in het recente verleden ook al zagen hoe het 'voorlichtingsmateriaal' van de VNZ van een bedroevende kwaliteit was (geheel geschreven door Paul van Dijk), zo blijkt ook uit de koers van de VGZ, dat de verzekeraars er voor zullen zorgen dat de alternatieve geneeskunde, die zich zo graag 'additief' noemt, dit predikaat toch nog waardig zal worden. Niet in de betekenis van "iets toevoegend aan de reguliere geneeskunde", maar veeleer iets toevoegend aan de kosten van de gezondheidszorg! En dan gaat het van "Knoep" in de begroting van Volksgezondheid. Au!

Psychisch

Gelezen in het blad van onze Britse zusterorganisatie: 'Het is tegenwoordig algemeen geaccepteerd, als je beweert dat kanker door psychologische factoren wordt veroorzaakt. Maar als men beweert dat het Chronisch Moehaidssyndroom (de zgn. M.E.-ziekte) mogelijk psychische oorzaken heeft, dan is de verontwaardiging algemeen!'

De firma Fides

Al enige tijd probeert een Duitse homeopathische fabrikant de profijtelijke Nederlandse markt te penetreren. Deze door WVC geïmporteerde sector (nog altijd buiten het Geneesmiddelen Vergoedingen Systeem gehouden; nog altijd de verplichting voor de ziekenfondsen om alle in het Duitse 'Homeopathisches Arzneibuch' vermelde kwakzalversprodukten volledig te vergoeden) vormt een aantrekkelijke markt, ook voor buitenlandse bedrijven.

Opvallend vonden wij aan deze in Baden-Baden gevestigde firma, die zich vooral op de gynaecologische markt richt ('Cimicifuga racemosa; heeft zijn werking bij climacterische storingen en gevoelens van onvrede bewezen'), heeft voor een naam gekozen, die recht doet aan de waarde van de homeopathie! Omdat de verdunde produkten door scheikundige analyse niet meer geïdentificeerd kunnen worden, moet men als consument van deze waterhandel maar ook als voorschrijver een blind vertrouwen hebben in de fabrikant.

De firma Fides heeft dat begrepen; het woord betekent in het Latijn 'geloof' of 'vertrouwen'. Het door de firma aanbevolen produkt 'Mulimen' bevat volgens de opgave van de producent naast de eerder genoemde Cimicifuga ook het 'Calcium carbonicum Hahnemanni D8': hoe zou de staatssecretaris dat nou controleren? Zij, die geloven haasten zich niet: zou het daardoor soms zo lang duren voordat Simons een einde maakt aan de erkenning van dit soort farmacologisch obscurantisme? -

Anachronismen uit duisterder tijden in het basispakket

"Mag 't ietsje meer zijn?" Nico Hylkema, redacteur van de Leeuwarder Courant las op de polis van de verzekeringsmaatschappij de opgewekte mededeling dat hij verzekerd is inclusief alternatieve hulp en geneesmiddelen. Hij toont zich in een artikel in zijn krant verontwaardigd. "Nu meende ik in mijn onschuld dat die hele oplichterij uit het toekomstige basisverzekeringspakket zou verdwijnen. Geen wonder dat de premie van particuliere verzekeraars niet omlaag kan. Want het zijn niet de goedkoopsten, deze anachronismen uit duisterder tijden".

"Laten wij", zo vervolgt Nico Hylkema, "ons eens beperken tot één van de meest naar oplichterij riekende vormen van alternatieve geneeskunde, de iriscopie. Een weinig verlichte geest kijkt met een modern aandoend apparaat in mijn pupil en stelt vast dat het mis is met mijn lever. Hij heeft daar wel een middelje tegen. Dit alles tegen vorstelijke betaling natuurlijk. Ik slik het middel en leef nog al of niet lang en gelukkig. Het heeft mij in elk geval niets gekost, want mijn verzekering betaalt de schade".

Maar helaas, Hylkema moet een betere bril hebben met glazen, waardoor je zowel kunt lezen als ver zien. In tegenstelling tot de eerder gemelde kwakzalver heeft de oogarts een middel voorgeschreven dat echt helpt tegen een duidelijk waarneembare kwaal waar iedere bijziende brildrager na zijn veertigste aan zal lijden. "Er is evenwel een nadeel aan verbonden: zo'n bril kost rond de f 1.000,-".

"Nu dacht ik in mijn onschuld dat een verzekeraar, die zonder een spier te vertrekken de eerste de beste kwakzalver uitbetaalt, weinig moeite zal hebben met de bekostiging van dit hulpmiddel, voorgeschreven door een erkend lid van het genees-

kundig gilde". Maar nee, hij vond niets over brillen. Behalve bij "prothesen" waar stond dat brillen waren uitgezonderd. Dat geldt ook voor de ziekenfondsen. Zelf betalen dus. "Geachte heren ziektekostenverzekeraars en betrokken politici", besluit Hylkema, "op het gevaar af de verwarring nog groter te maken zou ik het volgende willen voorstellen: Zou u in overweging willen nemen de aanschaf van een noodzakelijke prothese als de bril in de basisverzekering op te nemen? Ter bekostiging van deze maatregel wil ik u bij gelegenheid wel een paar suggesties aan de hand doen, die u overigens wel kunt afleiden uit het bovenstaande".

Hoe moet dat straks bij de drogist?

De overheid haalt haar brede schouders op. Zij wil geen verdere bemoeienis met het opzetten en instandhouden van een registratie van homeopathische middelen. Die blijven dus van registratie vrijgesteld. Ach ja, de werkzaamheid is moeilijk objectief aantoonbaar. De samenstelling is meestal zo dat de veiligheid van de gebruiker niet in gevaar komt, aldus de toelichting op een Besluit dat onlangs in het Staatsblad verscheen.

Dat Besluit is opgesteld overeenkomstig de richtlijnen van de EG over de homeopathische produkten. Een bewijs van de werkzaamheid hoeft de fabrikant niet te leveren. Maar de consequentie is wel dat er geen medische indicaties meer mogen voorkomen, niet op de verpakking, niet op de bijsluiter. "Een terechte beslissing", commentarieert J.C.F. van Luijn van de Ziekenfondsraad in een artikel dat in "Farmacie & Samenleving" verscheen.

Voor de fabrikanten van homeopathische middelen is er werk aan de winkel. Verpakkingen en bijsluiters moeten op 1 september a.s. zijn aangepast. Voor de klassieke homeopathie verandert er niet zo veel. Eén van de basisprincipes van de homeopathie is immers dat voor een verantwoorde keuze een goede analyse van het ziektebeeld noodzakelijk is evenals een uitgebreide kennis van wat dan heet de "geneesmiddelbeelden". Niet een specifieke klacht is uitgangspunt voor de behandeling maar het totale ziektebeeld van de patiënt. En de homeopathische arts kent zijn weg in die rij van piccoliflesjes gesierd met de D van dilutie oftewel verdunning.

Maar hoe moet dat met de zelfmedicatie, zoals die bedreven wordt in drogistijen, waar winkelmeisjes ten aanhoore van derden met klanten gesprekken voeren over genezing van allerlei kwalen en kwaaltjes en dan verwijzen naar wat voor dat kwaaltje of die aandoening in de schappen ligt met een duidelijke aanwijzing waarvoor het zou dienen? Die winkelmeisjes raken zo totaal gedesoriënteerd want er mag na 1 september geen medische indicatie meer op de verpakking prijken. Dat wordt wel even achter de oren krabben in de drogistij.

En bij de fabrikanten die met grote gretigheid de markt hebben voorzien van homeopathische produkten voor de zelfmedicatie, de markt van de "zelfgenezers".

Kaarsje in het oor

Een inwoner van Breda kampte met oorpijn en verstoppingsverschijnselen in het linkeroor. Nu herinnerde hij zich dat in de afgelopen herfst de NCRV als alternatief geneesmiddel voor

moelijkheden met de oren - niet "tussen de oren" - gewezen had op het bestaan van "biosun oorkaarsen". Die moet men in het oor steken en vervolgens kennelijk met het hoofd opzij gewend aansteken. Hoe kom je zo gauw aan zulk een buitennissig "geneesmiddel"? De vrouw van een plaatselijke apotheker bracht echter uitkomst. Na de toepassing van de kaars bekwam twijfel bij de lijder aan oorpijn. Hij stelde onze vereniging op de hoogte van zijn twijfels - hij was niet van zijn kwaal verlost.

Wat biedt de niet-Westerse geneeskunde ons nog?

6 Valt er nog iets te leren voor de westerse geneeskunde van de medicijnmeesters in, wat we dan maar gemakshalve zullen aanduiden als de "ontwikkelingslanden". In het tijdschrift *Onze Wereld*, uitgegeven door de Novib werd onlangs onder de titel *Medisch Centrum Oost* een uitvoerige beschouwing aan oude, exotische geneeswijzen gepubliceerd. Ook de kruidengeneeskunst van de Bosnegers in Suriname kwam daarbij uiteraard aan bod. Er blijkt een stichting te zijn Madjomina die zich hier te lande opstelt als promotor van deze kruidengeneeskunst. Wordvoerder Parami noemt het een soort homeopathie - maar wie en wat tooit zich heden ten dage niet met dat modewoord?

Een seropositieve Nederlander, als Marcus aangeduid liet zich in 1990 overhalen om naar Suriname te gaan en zich daar onder behandeling te stellen van de bosnegers, die ook aids zouden kunnen genezen. Het werd een teleurstellende ervaring. Er stond een pannetje met kruiden op het vuur te pruttelen. Die kruiden zouden Marcus moeten "genezen" van homosexualiteit. "Je wordt er dol op vrouwen van", zo werd hem voorgehouden. Marcus keerde naar Nederland terug en is dit jaar overleden. Volgens de heer Parami van de al genoemde stichting openbaarde de aids zich omdat Marcus de kuur niet had afgemaakt en in strijd met de afspraak tijdens de kuur seksueel verkeer had gehad. Maar zes andere HIV-patiënten, vijf Surinamers en een Nederlander zouden wel baat bij de kuur hebben gehad.

De schrijvers van het artikel in *Onze Wereld* raadpleegden ook de voorzitter van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, de heer C.N.M. Renckens. Wat of hij dacht van de niet-westerse geneeskunde.

Renckens: In mijn ogen is hun bijdrage aan onze westerse samenleving verwaarloosbaar. Het gaat om oude, exotische geneeswijzen die zijn gebaseerd op primitieve denkwijzen. En toen ze ontstaan zijn was er nog weinig inzicht in het functioneren van het menselijk lichaam. Jaren geleden werkte dokter Renckens in Zambia. Zijn ervaring daar was dat de landen van de z.g. derde wereld zitten te springen om westerse geneeskunde. "Praktijken van traditionele healers zijn er doodgebloed. In de sfeer van de psychiatrie willen ontwikkelingsartsen er nog wel eens naar verwijzen, maar dan zie je dat die healers geesten gaan uitdrijven: een weinig verheffend primitivisme".

Knipsels, vouwbladen, brochures...

De redactie van het Actieblad tegen de Kwakzalverij houdt er zich voor aanbevolen!

"Sperma D30"...

"Sperma D30": er gaat nu een wereld open voor zorgvragers en zorgverstrekkers!

Een nieuw homeopathisch middel bij overgangsklachten van de man.

Auteur: C.J. van der Graaf, erkend farma-terapeut Ned. Ver. Heilz. Gen.; onverantwoordelijkheid van de redactie. Vertrouwelijk.

Samenvatting

De man in zijn overgangs-problematiek is nu herkend. Ook hij mag zich eindelijk in zijn probleem verheugen, wetende dat de farmaceutische industrie in haar speurtocht naar ziektes hem ziet staan. Sperma D30, in al zijn modaliteiten, lijkt in deze markt een aanwinst te wezen. Het gat is gegraven. Als de zorgverzekeraars meewerken gaat weer een wereld open voor zorgvragers en zorgverstrekkers.

Inleiding

Ziektebeeld

Na vele jaren van onderzoek is nu eindelijk herkend, dat ook bij de man zich duidelijk symptomen manifesteren, die zich het beste laten aanduiden als "overgangsklachten". Dit essentiële syndroom treedt op in de middelbare leeftijd, met een piek tussen de 45 en 55 jaar (1).

Kenmerkende klachten zijn a-specifiek. Belangrijke instituten hebben berekend dat in Nederland zeker de helft van de mensen met dit idiopathische syndroom te maken krijgt (2). De jaarlijkse sociaal-psychische en macro-economische schade is enorm, al lopen de schattingen uiteen (3).

Geneesmiddelgroep

Het oer-therapeuticum is in feite niet nieuw; sperma is zo oud als de mensheid. De speciale produktiewijze en de technische bereidingswijze alsmede de toedieningsvormen en toepassing kunnen de belangrijkste innovaties worden genoemd. Andere vertegenwoordigers uit deze groep zijn het APC06320 en WVC4711 (4).

Studie wordt thans verricht naar mogelijkheden van DNA-recombinant materiaal, ter vervanging van de huidige humane grondstof (5).

Farmacologie

Dynamie

Het precieze werkingsmechanisme is nog niet opgehelderd. Integraal-geneeskundigen veronderstellen dat een belangrijk deel van de activiteit van Sperma D30 te maken heeft met: Drainage, Vega Bio Kinesiologie, Kinnessinne, en Craniosacrale therapie. Een spirituele component wordt echter niet uitgesloten (6).

Bepaalde biodynamische eigenschappen van Sperma D30 zijn vergelijkbaar met die van de "Agnus Castus", zoals deze zijn beschreven door Vithoukas. Met name de verslappende en de ontspannende invloed op de mannelijke geslachtsorganen moeten hier genoemd worden. Bij niet tijdig behandelen treedt hierbij tevens verval op van de constitutie, als uitloeijsel van talrijke

excessen (7). Studie naar de precieze werking van Sperma D30 wordt bemoeilijkt, doordat vele organen zijn betrokken bij het onderzoek (10).

Kinetiek

Preparaten met vertraagde afgifte kunnen worden versneld door vóór het gebruik te schudden. Met name ritmische motiliteit-invloeden spelen hierbij een belangrijke rol. Het verdelingsvolume is veel kleiner dan men altijd heeft aangenomen. Recent onderzoek duidt op een duidelijke waarneembare passage. Het first-pass effect is significant (10). Mogelijk geldt hier de verzaagingsregel van "first inn - first out" (2). Bij chronische toediening ontstaat een verhoogd plateau (11).

Onderzoeken inzake de werkzaamheid

De werkzaamheid is onderzocht op een ten dele vergelijkbare methode als die welke gebruikt is bij het middel voor vrouwelijke overgangsklachten. De *Kupperman-index* en de *Hamilton-Anxiety-Scale (HAMA)* zijn ook hier gebruikte beoordelingscriteria. Met name is de invloed van het middel op het verloop van de somatische- en de psychische angst opvallend te noemen (8).

De verdraagzaamheid tussen de gebruikers van het middel onderling is bevredigend (9).

Vergelijkend onderzoek

Ruim 80% van de gebruikers van alternatieve geneeswijzen is tevreden (12). Vermeld wordt dat bij overgangsklachten van de vrouw acht van de tien vrouwen baat hebben bij een homeopatisch overgangsmiddel dat Ambra bevat. Wat dit met Sperma D30 te maken heeft, is ons niet duidelijk (13). Echter daar het hier ook een homeopatisch middel betreft, lijkt het aannemelijk dat hiervoor hetzelfde zou kunnen gelden.

Helaas zijn niet in alle onderzoeken die bij ons bekend zijn, de patiënten onderworpen aan de strenge controle van de "Elektroakupunktur nach Voll". Interpretieren van de resultaten van vergelijkende studies met nosoden blijft daarom moeilijk (14).

Vergelijkend onderzoek onder heren in de wisseljaren tussen enerzijds toepassing van Sperma D30 en anderzijds therapie bestaande uit beweging in de frisse lucht, vermijden van koffie en wijn, koude wassingen en zitbaden alsmede diverse homeopatische druppels laat een duidelijke scheefgroei zien (15).

Volgens de onderzoekers biedt een dubbelblinde *trial* met Sperma D30 bij hen goede vooruitzichten (6).

Bijwerkingen

Sommige gebruikers klagen over: "Niet meer omhoog, niet meer omlaag en niet meer opzij". Het is bekend dat deze klachten na verloop van tijd verdwijnen. Heilbewegingen doen de stijve rug binnen korte tijd weer regenereren (5). Allergische reacties zijn waargenomen bij gelijktijdige consumptie van kaviaar.

Overmatig alcoholgebruik is slecht voor de lever (16).

Indien de kleur van het aura vertroebelt, dient de inname onmiddellijk te worden gestaakt (3).

Interacties

Gelijktijdige inname door de vrouwelijke partner van anti-climacteriostatica kan op de relatie een synergistisch effect hebben (10).

Bij simultaan gebruik door de mannelijke partner treedt een

verandering op in de epitestosteron-verhouding (17).

Gebruik van menthol of after-shave beïnvloedt het therapeutisch resultaat. Roken is op zich al verkeerd en overmatig gebruik van alcoholica vertroebelt het zicht op het effect (18).

Het effect van Sperma D30 op ovaria-tinctuur is bevruchtend (9).

Contra-indicaties

Een natte mond en urinefrequentie kunnen in bepaalde omstandigheden relatief zijn gecontraïndiceerd. Raadpleeg in geval van twijfel uw arts (10).

Zwangerschap en borstvoeding

In een microscopisch preparaat werd waargenomen dat het zaad van de gebruiker achteruit zwom. Na enige tijd zwommen de cellen weer vooruit en men neemt daarom aan dat het hier een reversibele afwijking betreft. Ook is het mogelijk dat het plateau van de microscoop een beetje scheef stond (3).

Uit een integraal perspectief onderzoek is gebleken dat tijdens het geven van borstvoeding, de man gerust Sperma D30 kan innemen. Bij de baby zijn hierdoor geen afwijkingen geconstateerd (9).

Handelspreparaat, dosering en prijs

Toedieningsvormen en sterkten

Sperma D30 is een homeopatisch aftreksel. Het gereede produkt is een racemisch mengsel en bevat zowel het extract van naakt, als bedektzadigen.

De toedieningsvormen zijn omniverseel toepasbaar, zodat voor een optimale therapie individueel kan worden ingesteld. Het assortiment bestaat uit parenterale drink-ampullen, eet-zetpillen, verwrijf-tabletten, smeer-drinkjes en rectaal-ovules (16). Het onderzoek met het staafje is blijven steken (15).

Normdosering

De dosering moet individueel worden bepaald. Aanpassing aan de hypofyse-kwabfuncties is nodig. Leverconsumptie is geen bezwaar. Aanpassing van de nierfuncties bij hoge dosering is wenselijk.

Indien binnen de gewenste termijn geen effect waarneembaar is, moet een andere toedieningsvorm worden toegevoegd aan de ingestelde therapie.

Bij de afbouw moet cumulatief worden uitgesloten om onthoudingsverschijnselen acuut te kunnen couperen (16).

Prijsvergelijking

Sperma D30 wordt nog niet geleverd in fraaie display met opvallende kleurenposter (19).

In verband met de regelgeving volgens WTG en AWBZ is het van belang te weten dat Sperma D30 geregistreerd staat op de lijst zoals bedoeld in het besluit KLOZ/VNZ overeenkomstig de richtlijnen van de KNMP en NEHOMA. De regelingen betreffende machtigingen zoals bedoeld in brief 290291.IQ:0,0 zijn nog niet van toepassing voor alle in de brief vermelde indicaties (4).

Sperma D30 is vanwege leveringsproblemen voorlopig niet leverbaar (17).

Conclusie

Op grond van de huidige gegevens kan Sperma D30 een doorbraak worden genoemd. Het betreft hier een indicatiegebied met ruime toepassingsmogelijkheden. Het is van groot belang om de Postmarketing Surveillance met Sperma D30 serieus te nemen. Met name in de praktijk zullen meerdere mogelijkheden naar boven komen. Terughoudendheid is hier niet mogelijk.

Gezien de huidige regelgeving zullen we dit moeten slikken!

Literatuur

- 1 In press
- 2 For Publication into the Lancet
- 3 Letter to the editor. Ander nieuws
- 4 Inside Information 009
- 5 Personal communication Dr. A. Vogel
- 6 Seminair Integrale Geneeskunst. Willemstad Curacao voorjaar 1992
- 7 Vithoulkas. *Materia Medica Viva 1*, van Abies-c tot Anag. 1e ed Elmar bv. Rijswijk 1991: 122-129
- 8 Warnecke G. Banzhaf A. Ein anderer Weg zur Behandlung des klimakterischen Syndroms. *Der Kassenarzt* 1987; 41:3-11
- 9 Consensus meeting Biohorma tuinen 1991
- 10 Kompas 1978
- 11 Data on file
- 12 Fleuren M. Vermulst A. Onderzoek Kath Univ Nijmegen 1992 *Gezondheids-NIEUWS* 1992; 3:18-19
- 13 Anoniem. Apotheek en homeopathie. *UGN* bv Elburg 1992; jan:10-11
- 14 Vol Reinhold Dr Med. Leitfaden zur Anwendung von Kuf-Reihen bei der EAV-testung und Therapie. *Staufen-Pharma Göttingen*
- 15 Voorhoeve Dr. J. Homeopathie in de praktijk 12e ed La Rivière & Voorhoeve, Zwolle 1965 pag 336
- 16 Aanhangsel, bijvoegsel, uitklapsel, invouwsel I.ABC
- 17 Teunissen G.J. Autobiografie "Waarom ik zo hard fiets". Drukproef 1990
- 18 Aulas JJ. Apprendre à prescrire les remèdes homoépathiques en une heure et demie. *Rev Pres* 1991; 106:196-200
- 19 Anoniem. *Bioharma Direct*. 1992 nummer 1

Hedendaagse isopathie

De in het artikel hierboven "Sperma D30" weergegeven "produktinformatie" over dit nieuwe isopathische geneesmiddel hebben wij met toestemming van de redactie overgenomen uit het 1 aprilnummer van *Pharma Selecta* 1992. *Pharma Selecta* is een tweewekelijks blad voor en door apothekers, uitgegeven door een onafhankelijke stichting.

Het bevat steeds een langer artikel over een nieuw geneesmiddel en korte stukjes over andere zaken. Het verhaal over Sperma D30 lijkt op het eerste gezicht vergezocht, maar is dat allerminst: fabrikant VSM bracht onlangs een hele serie nieuwe producten uit om ons te ontgiften, de Detox- en Endotox-series. Hierin bevinden zich producten als Nierdetox, leverdetox, allergie Detox en, ongelogen, het Petrochem Detox! Op een verzoek om nadere wetenschappelijke gegevens over deze producten had VSM niet gereageerd.

Het principe van de ontgiftiging gaat terug tot 1883 toen de Duitse dierenarts Lux, die een ontwikkeling zou doormaken van allopathisch dierenarts tot homeopathisch dieren- en ook

mensenarts, een werkje gepubliceerde getiteld 'Isopathik der Contagionen'. Hij potentieerde (schokschuddend verdunnen of verwrijven) besmettelijke producten en oorzakelijk gif om het daarna als geneesmiddel bij de bijbehorende ziekte toe te passen. Het devies was niet meer similia similibus, maar aequalia aequalibus curentur!

Zweetvoeten moesten behandeld worden met gepotentieerd voetzweet, epilepsie met het gepotentieerde speeksel van een epilepticus, nierstenen met niersteenpotenties etc. Vooraanstaande homeopaten (als Tischner en Herrmann) achtten het verschil tussen de isopathie en de homeopathie zo gering, dat zij alles samenvatten onder de naam homeopathie. Dat veel homeopaten nu talloze middelen gingen ontwikkelen voor bepaalde ziektebeelden en de eis tot individualiseren lieten vallen, zij hier nadrukkelijk vermeld. Het mag geen verwondering wekken dat Hahnemann de isopathie derhalve onvoorwaardelijk afwees.

Het begrip nosoden

De isopathie maakte homeopathische doses van stoffen, die in twee groepen uiteenvallen. In de eerste plaats gebruikte men producten (uit- en afscheidingen, pathologische producten) van zieken. In de tweede plaats werden potenties gemaakt van orgaan-preparaten tegen ziekte met het betreffende orgaan. De Fransman Morting introduceerde het begrip 'nosoden': van ziektekiemen afgeleide potenties, toe te passen bij microbiële ziekten. Voorbeelden van nosoden zijn luesinum, influenzinum, tuberculin en gonorrhin. Van de tweede groep zijn ook thans nog leverbaar producten als appendicitis, carcinomium, hart, cerebrum, placenta, pancreas etc.

En al deze verdunde viezigheid zit in het ziekenfonds-pakket dankzij ons wakkere parlement. Politiek is te belangrijk om alleen aan politici over te laten! Dit terzijde.

De stellingname van de redactie van Pharma Selecta is bepaald verfrissend, zeker als men deze vergelijkt met de fluwelen handschoenen, waarmee de KNMP in het nog recente verleden voorlichtingsmateriaal uitgaf over de homeopathie ('niet tegelijk aspirine gebruiken naast de homeopathie, want dan werkt het niet meer' en meer adviezen van dergelijke strekking). De hoofdredacteur Van Mill van Pharma Selecta naar aanleiding van de nieuwe VSM produktlijn: "Wat mij betreft voegen alleen de drogisten deze levensreddende serie middelen snel aan hun assortiment toe. Dat maakt de apotheek en de apotheker in ieder geval weer wat geloofwaardiger". Hulde!

Thermaalbad of zwembad?

Oefeningen voor reumapatiënten, de z.g. hydrotherapie kunnen even goed in een gewoon zwembad worden gehouden, mits tot 30 graden verwarmd als in een zogenaamd thermaalbad gevuld met bronwater van een bijzondere samenstelling. Bijzondere eigenschappen aan dat water toegeschreven zouden de genezing bevorderen maar reumatologen van het Maartens Gasthuis te Venlo zijn daar allerminst van overtuigd.

De reumatologen vergeleken een groep van 27 patiënten behandeld in het thermaalbad te Arcen met een groep van negentien patiënten die een overeenkomstige behandeling kregen in een oefenbad van een ziekenhuis te Sittard. De groepen waren vergelijkbaar. Bij beide groepen werd de duur van de ochtendstijfheid beduidend korter maar verder was er weinig verschil: nauwelijks of geen verbetering.